یادداشت

به بهانه هشتادمین نشست مجمع عمومی سازمان ملل متحد

۱۰ بحران فوری در نظام بین‌الملل و ۵ سناریو برای آینده نزدیک

سیدمحمد حسینی
سفیر سابق جمهوری اسلامی ایران در عربستان سعودی

بحران‌ها:

۱- افول، ناکارآمدی و کج‌کارکردی نهادها و سازمان‌های بین‌المللی

در سال‌های اخیر ناتوانی سازمان ملل متحد و نهادهای وابسته به آن به‌خصوص شورای امنیت سازمان ملل متحد در برخورد عادلانه و حل بحران‌های مختلف سیاسی و امنیتی نشان داده است نهادهای بین‌المللی نظام بین‌الملل، روند رو به افول و ناکارآمدی را تجربه می‌کنند. سازمان‌ها، نهادها و رژیم‌های کنونی در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و امنیتی تا حدود زیادی نتیجه نظام بین‌المللی بود که بعد از جنگ دوم جهانی توسط قدرت‌های بزرگ آن زمان شکل گرفت. اکنون این نهادها و رژیم‌ها برای مقابله با تهدیدهای جدید از قبیل انتشار قدرت، تکثیر بازیگران غیردولتی، تهدیدات در فضای مجازی، صورت‌بندی جدید قدرت، جنگ‌های ترکیبی و... تکامل نیافته‌اند. این روند منجر به افزایش تنش‌ها و تمایل بیشتر به توسل به اقدام نظامی برای حل‌وفصل اختلافات شده است. پیشرفت‌های جدید در فناوری‌های جنگ، نیازمند وضع قوانین جدید یا تفسیر به‌روز از قوانین موجود است.

برای مثال، بهره‌مندی دولت‌های برخوردار از هوش مصنوعی در جنگ، منشأ تهدیدهای جدیدی شده و قوانین و رویه‌هایی برای کنترل رفتار چنین اقداماتی توسط دولت‌ها تکوین نیافته است. واقعیت آن است که نهادها و رژیم‌های بین‌المللی در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و امنیتی هم‌افزا با تغییرات و تحولات بسیار گسترده‌ای که در محیط داخلی و محیط بیرونی دولت‌ها و افزایش بازیگران و مهم‌تر از اینها پیشرفت‌های بسیار گسترده‌ای در حوزه‌های فناوری به وقوع پیوسته، رشد نکرده و این شکاف بین قوانین و تحولات در سال‌ها و دهه‌های آینده بیشتر نمود عینی خواهد داشت و جهان را با تهدیدهای بیشتری مواجه خواهد کرد.

۲- تهدیدهای امنیتی نوظهور

در جهانی که زیست می‌کنیم، ماهیت تهدیدها در حال تغییر مداوم است. به‌طور خاص، روندهای بزرگ جهانی مانند ظهور افراد کنشگر در سطح جهانی، توانمندسازی تکنولوژی، فشار و کمبود منابع و تغییرات و تهدیدهای مشترک زیست‌محیطی بر ماهیت تهدیدات امنیتی تأثیر گذاشته است و بنابراین پاسخ‌های هوشمندانه و جدیدی را از سوی دولت‌ها می‌طلبد. هم‌زمان خشونت مسلحانه در جهان در حال افزایش است. سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) تخمین زده است که تقریبا ۷۴۰ هزار نفر سالانه در نتیجه خشونت‌های مسلحانه جان خود را از دست می‌دهند و بیش از ۶۶ درصد از این تلفات در جوامعی رخ می‌دهد که تحت تأثیر جنگ نیستند.

۳- تشدید جنگ‌های ترکیبی (هیبریدی)

روندها و رویدادهای کنونی نشان می‌دهد که بازیگران عرصه نظام بین‌الملل با سرعت هرچه تمام‌تر به دلیل مزیت فوق‌العاده جنگ‌های ترکیبی به سمت این نوع جنگ‌ها پیش می‌روند. در سال‌های اخیر از آنجایی که دولت‌ها، بازیگران غیردولتی و فناوری اطلاعات را به کار می‌گیرند تا دشمنان خود را در خلال یا -مهم‌تر از آن- در غیاب یک درگیری مسلحانه مستقیم، تحت سلطه خود درآورند، این نوع از جنگ ارزش و اهمیت زیادی پیدا کرده است. جنگ ترکیبی مستلزم تداخل یا تلفیقی از ابزارهای متعارف و غیرمتعارف قدرت و ابزارهای براندازی زیر آستانه یک جنگ مسلحانه است. این ابزارها به روشی هماهنگ ترکیب می‌شوند تا بیشترین آسیب را به دشمن وارد کنند. یکی از خطرات بزرگ استفاده از جنگ ترکیبی، مخدوش‌شدن مرز میان جنگ و صلح است. این به آن معناست که تشخیص آستانه جنگ دشوار است. جنگ ترکیبی در مقایسه با جنگ آشکار و مستقیم، آسان‌تر، ارزان‌تر و کم‌خطرتر از عملیات‌های مسلحانه بوده و به همین دلیل نیز جذاب شده است. جنگ ترکیبی از مهم‌ترین تهدیدهای اکنون و آینده نزدیک ملت‌هاست.

۴- هوش مصنوعی؛ فناوری در خدمت جنگ و خشونت

هوش مصنوعی با قدرت فزاینده در راه است که می‌تواند موازنه‌های نظامی کنونی را بر هم بزند. ابزار و سیستم‌های مبتنی بر هوش مصنوعی دارای ویژگی‌های خاصی هستند و همین ویژگی‌ها باعث می‌شود کشورهای مالک فناوری‌های مذکور با بهره‌مندی از آنها توان رقابت بیشتری پیدا کنند و بتوانند توازن قوا را در نظام بین‌الملل به نفع خود بر هم بزنند. هوش مصنوعی با برهم‌زدن قاعده بازدارندگی نظامی، توازن نظامی را بر هم خواهد زد. اکنون بازدارندگی نظامی بنیانش بر این است که دریافت‌کننده ضربه اول، از ضربه دوم یا strike second برخوردار است و در ضربه اول نابود نمی‌شود و توان پاسخ‌گویی دارد. پیشرفت فناوری‌ها ازجمله هوش مصنوعی این نگرانی را پدید می‌آورد که در سال‌های آینده ممکن است این ضربه دوم با چالش روبه‌رو شود و استراتژی بازدارندگی در سال‌های آینده در حقیقت با یک چالش بزرگ مواجه خواهد شد.

۵- استفاده از تحریم‌ها به‌عنوان اهرم سیاسی و امنیتی

مسئله تحریم‌ها را نیز می‌توان به دلیل اهمیت آن به‌عنوان یک روند جهانی که از سوی قدرت‌های بزرگ علیه یکدیگر و سایر بازیگران اعمال می‌شود، به‌عنوان یک تهدید جدید امنیتی برای ملت‌ها مورد بررسی قرار داد. اگر سایر اقتصادهای بزرگ جهان در واکنش به استفاده بیش از حد آمریکا از تحریم اقتصادی به توسعه ابزارهای جایگزین برای پرداخت‌های بین‌المللی بپردازند، اگر هماهنگی بین متحدان آمریکا دشوارتر شود و اگر قدرت‌های نوظهور اقتصادی، بخش مالی خود را از آنچه امروز هست بازتر کنند، ممکن است قدرت ایالات متحده در استفاده از ابزارهای اجباری مطلوب خود یعنی تحریم‌های اقتصادی کاهش یابد. شوربختانه هنوز قدرت رژیم‌های تحریم کاهش پیدا نکرده است و هر روز در قالب ابزارها و شیوه‌های جدیدی بروز و ظهور می‌کند. «دنیل دپیتریس»، تحلیلگر «نیویورک‌تایمز»، در همین رابطه در گزارشی نشان داده است توسل دولت آمریکا به تحریم‌ها در دو دهه گذشته ۹۳۳ درصد افزایش یافته است. «دپیتریس» نوشته است: «ایالات متحده آمریکا تحریم‌های اقتصادی را اصلی‌ترین ابزار سیاست خارجی می‌داند».

۶- تشدید بی‌ثباتی و جنگ در مناطق راهبردی جهان

رقابت قدرت‌های بزرگ و پویایی‌های منطقه‌ای، ناامنی جهانی و منطقه‌ای را تشدید کرده است. رقابت قدرت‌های بزرگ طی چند دهه گذشته در مناطق حائل مثل شرق اروپا و شرق آسیا تشدید شده و به بروز بی‌ثباتی گسترده‌تری منجر شده است. خاورمیانه و جنوب آسیا دو منطقه‌ای هستند که در سال‌های اخیر بی‌ثباتی گسترده‌تری را تجربه کرده‌اند که جنگ‌های پس از هفتم اکتبر گواه آن است. افزایش دولت‌های ضعیف و فرومانده یا ورشکسته نقش بسیار مهمی در شکل‌گیری خلأهای قدرت و هجوم قدرت‌های منطقه‌ای برای کنترل آنها داشته‌اند.

ادامه در صفحه ۳

گزارش «شرق» از تلاقی سفرهای محمد اسلامی به روسیه و عباس عراقچی به نیویورک در سایه تحولات هسته‌ای ایران

تهران میان دو افق

مهدی بازرگان: در شرایطی که معادلات هسته‌ای و دیپلماتیک ایران وارد مرحله‌ای حساس و چندلایه شده، تحرکات هم‌زمان در دو محور شرق و غرب نشان از راهبرد تازه‌ای از سوی تهران دارد که می‌توان آن را «موازنه‌گرایی فعال» توصیف کرد. از یک سو محمد اسلامی، رئیس سازمان انرژی اتمی ایران، دیروز دوشنبه در مسکو با مقامات ارشد روسی دیدار و درباره توسعه همکاری‌های هسته‌ای، ساخت نیروگاه‌های جدید و تعمیق مشارکت‌های استراتژیک گفت‌وگو کرد و از سوی دیگر، عباس عراقچی، دیپلمات ارشد کشورمان، در نیویورک در حال رایزنی با وزرای خارجه سه کشور اروپایی و مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپاست؛ رایزنی‌هایی که می‌تواند زمینه‌ساز مقدمات نشست آتی سران و کاهش سطح تنش‌ها باشد. این تحرکات هم‌زمان در دو جبهه شرق و غرب، واکنشی است به تحولات اخیر در شورای امنیت و زمزمه بازگشت تحریم‌ها و فعال‌شدن مکانیسم اسنپ‌بک؛ تحولی که تهران را واداشته ضمن حفظ کانال‌های دیپلماتیک با اروپا، همکاری‌های خود با روسیه و چین را گسترش دهد و از این طریق توازن جدیدی در روابط بین‌المللی ایجاد کند. به‌ویژه آنکه شورای عالی امنیت ملی ایران شنبه این هفته پس از رد پیش‌نویس قطع‌نامه کره جنوبی در شورای امنیت، تصمیم به تعلیق همکاری با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی گرفت؛ اقدامی که پیام روشنی برای غرب داشت و نشان داد ادامه فشارها می‌تواند تهران را بیش از پیش به سوی شرق سوق دهد. در چنین فضایی، مسکو و پکن به‌عنوان بازیگران کلیدی در شورای امنیت و شرکای استراتژیک تهران می‌توانند نقش مهمی در ایجاد وزنه تعادلی در برابر اروپا و آمریکا ایفا کنند.

در عین حال، آغاز گفت‌وگوهای عباس عراقچی با همتایان اروپایی و حضور کایا کالاس، مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا، پیش از سفر مسعود پزشکیان به نیویورک، این امکان را فراهم می‌کند که مقدمات یک دستور کار مشخص و مسیر دستیابی به تفاهمات اولیه در نشست سران فراهم شود؛ تفاهماتی که در صورت موفقیت می‌تواند از تشدید بحران جلوگیری کرده و به بازتعریف معادلات دیپلماتیک ایران در فضای پس از تعلیق همکاری با آژانس کمک کند.

سفر محمد اسلامی به مسکو و پیام همکاری‌های هسته‌ای تهران-مسکو

سفر محمد اسلامی، رئیس سازمان انرژی اتمی ایران، به مسکو در هفته‌ای انجام شد که فضای دیپلماتیک تهران تحت تأثیر تحولات متعدد بین‌المللی قرار داشت. اسلامی در این سفر ضمن حضور در رویدادهای «هفته جهانی اتم روسیه»، با مقامات ارشد این کشور درباره توسعه همکاری‌های هسته‌ای گفت‌وگو و اعلام کرد که طبق قرارداد میان دو کشور، ساخت هشت نیروگاه هسته‌ای در دستور کار قرار دارد که چهار واحد آن در بوشهر پیش‌بینی شده است. به گفته وی، مطالعات و مذاکرات مربوط به مرحله دوم این پروژه‌ها به پایان رسیده و حتی زمین محل احداث نیروگاه‌ها نیز آماده و تجهیز شده است. اسلامی تأکید کرد که با امضای توافق‌نامه جدید، عملا وارد فاز اجرائی طراحی، مهندسی و ساخت خواهیم شد؛ موضوعی که نشان می‌دهد تهران در پی تعمیق همکاری‌های هسته‌ای با روسیه است و این همکاری‌ها ابعاد راهبردی تازه‌ای پیدا کرده است. اسلامی در پاسخ به پرسشی درباره آینده روابط ایران و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، رفتار کشورهای اروپایی و آنچه را وی «نفوذ صهیونیستی در نهادهای بین‌المللی» خواند، عامل اصلی تضعیف اعتماد متقابل دانست. معاون رئیس‌جمهور تأکید کرد: «تا زمانی که این روند ادامه دارد، نه‌تنها همکاری‌های ایران و آژانس در وضعیت شکننده‌ای خواهد بود، بلکه صلح و امنیت بین‌المللی نیز از رفتارهای دوگانه غرب آسیب خواهد دید». در عین حال، اسلامی با اشاره به مصوبه مجلس درباره الزام دولت به کاهش همکاری‌ها با آژانس در صورت تداوم فشارها، خبر داد: «هرگاه آژانس بی‌طرفانه و حرفه‌ای عمل کند، تهران آماده ازسرگیری همکاری‌ها در چارچوب توافقات پیشین خواهد بود». او همچنین از خودداری آژانس در محکومیت حملات آمریکا و اسرائیل به تأسیسات هسته‌ای ایران انتقاد کرد و آن را نشانه‌ای از نفوذ مخرب در این نهاد بین‌المللی دانست. این مواضع در حالی بیان می‌شود که تهران پس از رد پیش‌نویس قطع‌نامه پیشنهادی کره جنوبی در جلسه روز جمعه شورای امنیت سازمان ملل، همکاری‌هایش با آژانس را به حالت تعلیق درآورده و اکنون با تقویت همکاری با روسیه، در پی ایجاد موازنه‌ای جدید در معادلات بین‌المللی است؛ موازنه‌ای که می‌تواند در مذاکرات آتی با اروپا و آمریکا نیز بازتاب پیدا کند.

آغاز مذاکرات عباس عراقچی با سه کشور اروپایی؛ فرصتی برای تفاهم اولیه

هم‌زمان با سفر محمد اسلامی به مسکو، عباس عراقچی، وزیر امور خارجه کشورمان نیز دیروز دوشنبه وارد نیویورک شد و به گفته تسنیم قرار شده که رایزنی‌های فشرده‌ای را با وزرای خارجه آلمان، فرانسه و انگلیس آغاز کند. تا لحظه تنظیم گزارش خبری دال بر انجام این دیدار و رایزنی‌ها منتشر نشده است، اما به گزارش منابع آگاه، این مذاکرات با حضور کایا کالاس، مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا، پیش از سفر مسعود پزشکیان به نیویورک انجام می‌شود و می‌تواند مقدمات یک نشست سران با دستور کار مشخص و هدف‌گذاری روشن را فراهم آورد.

هرچند زمزمه‌هایی دال بر عدم حضور فردریش مرتس، صدراعظم آلمان و کی‌یر استارمر، نخست‌وزیر انگلستان در سازمان ملل شنیده می‌شود، اما تحلیلگران معتقدند در صورت برگزاری نشست سران، تهران دو هدف را دنبال می‌کند؛ نخست، جلوگیری از تشدید تنش‌ها و فراهم‌کردن فرصتی برای گفت‌وگو درباره تمدید احتمالی لغو تحریم‌ها و دوم، ارسال این پیام به اروپا که ایران همچنان آماده تعامل دیپلماتیک است، به شرط آنکه فشارهای یک‌جانبه متوقف شود. گفت‌وگوهای مقدماتی عراقچی می‌تواند نقش «چکش‌کاری اولیه» را ایفا کند؛ یعنی اختلافات اساسی در سطح کارشناسی و وزرای خارجه مورد بحث قرار گیرد تا در نشست اصلی سران، مسیر برای تصمیم‌گیری نهایی هموارتر باشد. چنین الگویی در دیپلماسی چندجانبه مسبوق به سابقه است و معمولا بدون این‌گونه مذاکرات مقدماتی، رسیدن به توافقات بزرگ در سطوح عالی دشوار خواهد بود.

از سوی دیگر، حضور کایا کالاس در این مذاکرات نشان می‌دهد اتحادیه اروپا مایل است نقش میانجی فعالی ایفا کند و شاید تلاش کند تا در آستانه سفر رئیس‌جمهور ایران، تنش‌ها را کاهش داده و از فعال‌شدن مکانیسم اسنپ‌بک جلوگیری کند. این در حالی است که بازگشت احتمالی تحریم‌ها می‌تواند تبعات اقتصادی و سیاسی گسترده‌ای برای ایران و حتی روابط اروپا با تهران در پی داشته باشد. در مجموع، گفت‌وگوهای عراقچی در نیویورک می‌تواند سرآغاز مسیری باشد که در نهایت با نشست سران و توافقات احتمالی همراه شود؛ مسیری که در صورت موفقیت، می‌تواند بخشی از فشارهای بین‌المللی علیه ایران را کاهش دهد و در عین حال به تهران این امکان را بدهد که با دست برتر در معادلات هسته‌ای و دیپلماتیک ظاهر شود.

موازنه‌گرایی فعال تهران؛ شرق، غرب و آینده پرونده هسته‌ای

تحولات اخیر نشان می‌دهد تهران در حال حرکت به سوی نوعی «موازنه‌گرایی فعال» در سیاست خارجی است؛ به این معنا که در کنار حفظ کانال‌های دیپلماتیک با اروپا، همکاری‌های راهبردی خود با روسیه و چین را نیز تقویت می‌کند تا در برابر فشارهای غرب، دست بالا را داشته باشد. از یک سو، همکاری‌های هسته‌ای با روسیه و پروژه‌های مشترک در بوشهر و سایر مناطق، بُعد تازه‌ای به روابط تهران-مسکو بخشیده و از سوی دیگر، روابط اقتصادی و نظامی با چین نیز در حال گسترش است. این دو کشور به‌عنوان اعضای دائم شورای امنیت می‌توانند در برابر تلاش‌های آمریکا و اروپا برای بازگرداندن تحریم‌ها نقش بازدارنده ایفا کنند.

در همین حال، اروپا با چالشی دوگانه مواجه است؛ از یک سو نمی‌خواهد روابطش با آمریکا تضعیف شود و از سوی دیگر، تشدید تنش با ایران می‌تواند بحران‌های تازه‌ای در خاورمیانه ایجاد کند؛ بحرانی که پیامدهای امنیتی و انرژی آن دامان اروپا را هم خواهد گرفت. تهران با آگاهی از این شرایط، تلاش می‌کند ضمن ارسال پیام‌های هشدارآمیز از طریق تعلیق همکاری با آژانس، درِ مذاکره را باز نگه دارد و هم‌زمان با گسترش همکاری با شرق، فشارِ متقابل بر غرب ایجاد کند.

این راهبرد در صورت هماهنگی کامل نهادهای دیپلماتیک و امنیتی، می‌تواند ایران را در موقعیتی قرار دهد که هم از تحریم‌های جدید جلوگیری کند و هم مسیر مذاکرات هسته‌ای را با دست برتر ادامه دهد. در نهایت، سفرهای هم‌زمان اسلامی به مسکو و عراقچی به نیویورک نشان‌دهنده این واقعیت است که تهران دیگر نمی‌خواهد تنها در زمین غرب بازی کند، بلکه با ایجاد موازنه‌ای هوشمندانه میان شرق و غرب، در پی بازتعریف جایگاه خود در معادلات بین‌المللی و جلوگیری از انزوای راهبردی است.

سیدعلی سقائیان: آینده تحولات به کیفیت تصمیم‌های امروز تهران گره خورده است

با توجه به نکات یادشده سیدعلی سقائیان در گفت‌وگو با «شرق» تصویری روشن اما نگران‌کننده از مختصات این مقطع حساس ارائه می‌دهد. او در ابتدای سخنانش با اشاره به سفر هم‌زمان محمد اسلامی، رئیس سازمان انرژی اتمی، به مسکو و حضور عباس عراقچی، وزیر امور خارجه، در نیویورک تأکید می‌کند که «این تحرکات هرچند اهمیت دیپلماتیک دارند، اما «موازنه‌سازی» میان شرق و غرب در این سطح، با توجه به واقعیت‌های موجود، به‌سختی می‌تواند مانع بازگشت قطع‌نامه‌ها و تبعات آن شود». به باور سفیر پیشین ایران در ارمنستان، «سفر محمد اسلامی به روسیه بیش از آنکه صرفا جنبه سیاسی داشته باشد، در بُعد فنی و هسته‌ای نیز معنا پیدا می‌کند». او یادآور می‌شود که «همکاری‌های تهران و مسکو در زمینه نیروگاه بوشهر و همچنین طرح احداث نیروگاه‌های کوچک هسته‌ای پیشینه‌ای طولانی دارد و طبیعی است که رئیس سازمان انرژی اتمی این همکاری‌ها را دنبال کند». بااین‌حال مدیر کل اسبق امور تشریفات وزارت خارجه تأکید می‌کند: «در چنین مقاطع حساسی که مسئله اسنپ‌بک بر سر دیپلماسی هسته‌ای سایه سنگینی انداخته است، همه تحرکات فنی ناگزیر با ملاحظات سیاسی گره می‌خورد؛ زیرا در آستانه بازگشت احتمالی قطع‌نامه‌ها، هر حرکت ایران در عرصه هسته‌ای بازتابی فراتر از حوزه فنی پیدا می‌کند». سقائیان که سابقه کارداری ایران در آرژانتین و نیجریه را نیز در کارنامه دارد، با اشاره به هم‌زمانی این سفرها با نشست‌های دیپلماتیک نیویورک، تصریح می‌کند: «حضور وزیر امور خارجه و رئیس‌جمهور در مجمع عمومی سازمان ملل امری طبیعی است، اما حساسیت مقطع کنونی ایجاب می‌کند که این حضور با دستور کار دقیق و ابتکار عمل‌های حساب‌شده همراه باشد». او تأکید دارد که «دیپلماسی ایران باید بتواند با همه ظرفیت خود در این برهه عمل کند تا از فعال‌شدن کامل مکانیسم اسنپ‌بک جلوگیری شود». به گفته سرکنسول پیشین ایران در کراچی، «بازگشت تحریم‌ها نه‌تنها فشارهای اقتصادی و سیاسی بر ایران را تشدید می‌کند، بلکه می‌تواند فضای منطقه را به سمت درگیری‌های ناخواسته سوق دهد». او با اشاره به تحولات پرشتاب خاورمیانه و جنگ‌های جاری در منطقه هشدار می‌دهد: «اگر دیپلماسی نتواند راهی برای کاهش تنش‌ها پیدا کند، خطر گسترش بحران نه‌تنها متوجه ایران بلکه دامن‌گیر دیگر کشورها و حتی حامیان اصلی این فشارها خواهد شد». سفیر سابق ایران در تانزانیا در ادامه با لحنی انتقادی عملکرد غرب را در قبال تعهدات برجامی یادآور می‌شود: «جمهوری اسلامی ایران به همه تعهدات خود عمل کرده، درحالی‌که طرف مقابل کمترین پایبندی را نشان داده است. خروج آمریکا از برجام و سکوت اروپا در برابر آن، مشروعیت حقوقی اقدامات اخیر غرب ازجمله فعال‌سازی اسنپ‌بک را به‌شدت زیر سؤال می‌برد».

بااین‌حال، سفیر آکردیته ایران در مالاوی معتقد است «تهران نباید میدان دیپلماسی را خالی کند». او به «شرق» می‌گوید: «حتی اگر طرف مقابل به تعهداتش عمل نکرده، ما باید از همه ابزارهای دیپلماتیک برای حفظ صلح و جلوگیری از سناریوهای خطرناک‌تر استفاده کنیم». سقائیان درعین‌حال یادآور می‌شود که «نیروهای نظامی ایران در بالاترین سطح آمادگی قرار دارند»، اما تأکید می‌کند که کارویژه اصلی در این مقطع بر عهده دیپلماسی است، نه ابزار نظامی. این دیپلمات باسابقه که سال‌ها در برزیل نیز عهده‌دار مسئولیت سفارت بوده، در ادامه تحلیل خود خاطرنشان می‌کند: «فعال‌شدن اسنپ‌بک برخلاف همه اصول حقوق بین‌الملل است و حتی کشورهایی مانند روسیه و چین هم این روند را غیرقانونی دانسته‌اند، اما واقعیت سیاست جهانی این است که موازنه قوا بیش از قواعد حقوقی تعیین‌کننده است. بنابراین، ایران باید با دیپلماسی هوشمندانه تلاش کند این موازنه را به سود خود تغییر دهد». سقائیان که تجربه مدیریت تشریفات دیپلماتیک در وزارت خارجه را نیز داشته، می‌افزاید: «اینکه تصور شود با چند دیدار و گفت‌وگو می‌توان همه بحران‌ها را حل‌وفصل کرد، ساده‌انگاری است. غرب در هماهنگی کامل با آمریکا عمل می‌کند و دستورکارهای از پیش تعیین‌شده دارد. در مقابل، ایران باید با برنامه‌ای منسجم و نمایندگانی برخوردار از اختیارات کامل وارد میدان شود». او در پایان با جمع‌بندی دیدگاه‌های خود تأکید می‌کند: «آینده تحولات به کیفیت تصمیم‌های امروز تهران گره خورده است؛ بنابراین اگر دیپلماسی ما بتواند با عقلانیت، هماهنگی درونی و استفاده از همه ظرفیت‌ها حرکت کند، هنوز هم می‌توان از بدترین سناریوها پیشگیری کرد. در غیر این صورت، بازگشت تحریم‌ها تنها آغاز مرحله‌ای تازه از فشارها و بحران‌ها خواهد بود که مدیریت آن به‌مراتب دشوارتر خواهد بود».

ساداتیان: سپردن پرونده مذاکرات به ظریف با اختیارات کامل، کلید خروج تهران از بحران اسنپ‌بک است

سیدجلال ساداتیان دیگر کارشناسی بود که در ابتدای گفت‌وگوی با «شرق» تأکید می‌کند که «سفر هم‌زمان عباس عراقچی به نیویورک و محمد اسلامی به روسیه نمی‌تواند موازنه لازم را در معادلات پیچیده هسته‌ای ایجاد کند». به باور این مدرس دانشگاه، «نه کارنامه یک‌ساله عباس عراقچی در وزارت خارجه توانسته دستاورد ملموسی داشته باشد و نه مسعود پزشکیان در مقام رئیس‌جمهور ظرفیت تغییر معادلاتی چنین چندلایه را دارد». با چنین برداشتی، سفیر اسبق ایران در انگلستان به صراحت می‌گوید: «نه عراقچی با امکانات فعلی و نه پزشکیان با اختیارات محدودش قادر به گرفتن حتی یک تمدید شش‌ماهه برای توقف مکانیسم ماشه نیستند». به همین دلیل، به اعتقاد ساداتیان، «تنها راه برون‌رفت از این بحران معرفی محمدجواد ظریف به‌عنوان مذاکره‌کننده ارشد با اختیارات کامل است».

نماینده ادوار مجلس در ادامه نگاه انتقادی صریح خود توضیح می‌دهد: «در شرایط حساس فعلی، فرصت‌ها به‌سرعت در حال ازدست‌رفتن است. سفر پزشکیان به نیویورک در آستانه بازگشت احتمالی تحریم‌ها شاید بتواند فضا را برای چند گفت‌وگوی مقدماتی باز کند، اما این ظرفیت کافی نیست. تنها یک چهره باتجربه و دارای اختیارات ویژه می‌تواند مسیر توافق را هموار کند؛ همان‌گونه که در سال‌های گذشته ظریف با مأموریت‌های ویژه توانست گره‌های دیپلماتیک را باز کند». ساداتیان هشدار می‌دهد که «بازگشت قطع‌نامه‌ها می‌تواند شرایطی شبیه به دوران قبل از برجام ایجاد کند؛ دورانی که ایران ذیل فصل هفتم منشور ملل متحد قرار داشت و همه کشورها ملزم به اجرای تحریم‌ها بودند». او این احتمال را «فاجعه‌بار» می‌داند و یادآور می‌شود: «در چنین وضعیتی حتی کشورهایی که تاکنون با تهران روابط متوازن داشته‌اند، ممکن است زیر فشار بین‌المللی تغییر موضع دهند و ایران در انزوای کامل قرار بگیرد». این کارشناس ارشد سیاست خارجی معتقد است: «طرف‌های غربی اکنون بیش از هر زمان دیگری خواستار اقداماتی ملموس از سوی تهران هستند و دیگر با وعده و شعار قانع نمی‌شوند. آمریکا و اروپا به‌وضوح خواستار شفاف‌شدن تکلیف فعالیت‌های هسته‌ای و آغاز گفت‌وگوهای مستقیم با واشنگتن هستند. بدون ارائه راه‌حل روشن، هیچ پیشنهادی از سوی تهران جدی گرفته نخواهد شد». از منظر این مدرس دانشگاه، «مأموریت فعلی عراقچی در نیویورک صرفا می‌تواند مقدمات یک گفت‌وگوی جدی را فراهم کند، اما توانایی لازم برای رسیدن به یک توافق نهایی در او دیده نمی‌شود». دیپلمات پیشین کشورمان اضافه می‌کند: «سفر پزشکیان اگر قرار است دستاوردی داشته باشد، باید به‌عنوان مقدمه‌ای برای ورود ظریف به صحنه مذاکرات با اختیارات کامل دیده شود. بدون چنین اقدامی، این سفر تنها یک حضور تشریفاتی خواهد بود». ساداتیان در ادامه بر اهمیت «دیپلماسی عمومی» تأکید می‌کند و به «شرق» می‌گوید: «اگر در این مقطع حساس اعلام شود که چهره‌ای مانند ظریف با مأموریت ویژه وارد میدان می‌شود، پیام روشنی به دنیا مخابره خواهد شد مبنی بر اینکه ایران به دنبال حل‌وفصل جدی بحران است». او «این رویکرد را تنها راه ممکن برای تعلیق تحریم‌ها و گشودن مسیر مذاکرات آینده می‌داند». ساداتیان در تکمیل آسیب‌شناسی خود متذکر می‌شود: «ازدست‌رفتن این فرصت می‌تواند ایران را در برابر فشارهای گسترده‌تر و حتی اقدامات بعدی غرب و متحدان منطقه‌ای‌اش قرار دهد. بازگشت تحریم‌ها نه‌تنها اقتصاد کشور را در فشار شدیدتری قرار خواهد داد، بلکه فضای حقوقی و سیاسی لازم برای اقدامات سخت‌گیرانه‌تر علیه تهران را نیز فراهم می‌کند». در پایان، نماینده ادوار مجلس با اشاره به محدودبودن زمان باقی‌مانده تأکید می‌کند: «تهران باید از هرگونه اقدام شتاب‌زده و بدون برنامه بپرهیزد و با نگاهی واقع‌بینانه، از همه ظرفیت‌های دیپلماتیک برای عبور از این مرحله استفاده کند». سفیر اسبق ایران در انگلستان بار دیگر تصریح می‌کند که «بدون مأموریتی ویژه برای ظریف یا فردی باتجربه و اختیارات مشابه، نمی‌توان انتظار داشت سفرهای نمادین یا مذاکرات مقدماتی بتواند معادلات پیچیده فعلی را تغییر دهد».

خبر

دیدار رئیس‌جمهور با رهبر انقلاب

رئیس‌جمهور در آستانه حضور در نشست سالانه مجمع عمومی سازمان ملل در نیویورک، عصر دیروز با حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر انقلاب اسلامی، دیدار و گزارشی از برنامه‌ریزی‌های انجام‌شده برای این سفر ارائه کرد. رهبر انقلاب نیز ضمن دعای خیر و آرزوی موفقیت برای رئیس‌جمهور، نکات و توصیه‌هایی را بیان کردند.

ضرغامی خطاب به پزشکیان: یاد امام را در نیویورک زنده کنید

عضو شورای عالی فضای مجازی در توصیه‌ای خطاب به رئیس‌جمهوری گفت: آقای پزشکیان! یاد امام(ره) را زنده کنید و هرچه فریاد دارید، بر سر آمریکا بکشید.

عزت‌الله ضرغامی در حساب کاربری خود در شبکه اجتماعی ایکس نوشت: «دنیا، تشنه شنیدن سخنان رسواکننده رئیس‌جمهور ایران درباره جنایات آمریکا و رژیم صهیونیستی، از تریبون سازمان ملل است.

آقای پزشکیان! یاد امام(ره) را زنده کنید و هرچه فریاد دارید، بر سر آمریکا بکشید».

عارف با کروبی دیدار کرد

معاون اول رئیس‌جمهور هفته گذشته به دیدار مهدی کروبی رفت. به گزارش ایسنا، حجت‌الاسلام‌والمسلمین مهدی کروبی در دیدار با محمدرضا عارف گفت: من با توجه به اینکه سال‌ها رئیس و نماینده امام در کمیته امداد و بنیاد شهید بودم، درد و رنج مردم را از نزدیک لمس کرده‌ام. درحال‌حاضر مشکلات مردم خیلی سخت‌تر از سال‌های گذشته شده است که امیدوارم بتوانید در این زمینه کاری انجام بدهید.

او با آرزوی موفقیت برای دولت چهاردهم گفت: انتظار مردم عمل به شعارهای داده‌شده در مناظره‌های زمان انتخابات است و بی‌توجهی و نبود قاطعیت در اجرای آن موجب ناامیدی و سرخوردگی کسانی خواهد شد که در انتخابات شرکت و فعالیت کردند.

در این دیدار سیدکامل تقوی‌نژاد، دبیر هیئت دولت و حمید پورمحمدی، رئیس سازمان برنامه و بودجه نیز حضور داشتند.

پیشنهاد واعظی برای جلوگیری از بازگشت قطع‌نامه‌های شورای امنیت

قائم‌مقام دبیرکل حزب اعتدال و توسعه تأکید کرد: جلوگیری از بازگشت قطع‌نامه‌های شورای امنیت علیه ایران نیازمند گفت‌وگو با آمریکا است؛ چراکه اروپا در موضوعات مهم بین‌المللی مستقل نیست.

به گزارش ایسنا، محمود واعظی در واکنش به اقدام تروئیکای اروپایی در راستای فعال‌سازی مکانیسم ماشه، در شبکه ایکس نوشت: «جلوگیری از بازگشت قطع‌نامه‌ها، علاوه بر گفت‌وگو با آژانس و اروپا، نیازمند گفت‌وگوی مستقیم و هدفمند با آمریکاست. اروپا در موضوعات مهم بین‌المللی مستقل نیست و در همراهی با آمریکا اقدام می‌کند.

باید از فرصت باقی‌مانده استفاده کرد تا پیامدهای خطرناک اسنپ‌بک از ملت ایران دور بماند».

شورای امنیت سازمان ملل متحد روز جمعه (۲۸ شهریور) نتوانست پیش‌نویس قطع‌نامه‌ای را که هدف آن تمدید لغو تحریم‌ها علیه ایران در چارچوب توافق هسته‌ای سال ۲۰۱۵ بود، تصویب کند. این اقدام راه را برای بازگشت تحریم‌های سازمان ملل تا پایان ماه جاری میلادی هموار کرده است.

در رأی‌گیری انجام‌شده، چهار کشور به قطع‌نامه رأی موافق دادند، درحالی‌که ۹ کشور رأی مخالف و دو کشور رأی ممتنع دادند. این پیش‌نویس از طرف کره جنوبی، رئیس دوره‌ای شورای امنیت در ماه سپتامبر، ارائه شده بود و براساس قطع‌نامه ۲۲۳۱ تلاش داشت تا روند تعلیق تحریم‌ها را ادامه دهد.